

HUKUKÇULARIN VE POLİSLERİN İRZA GEÇME İLE İLGİLİ CEZA SİSTEMİNE BAKIŞ AÇILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Evaluation of Jurists and Police Officers Views About Judicial Process and Laws Related with Rape Cases

Z. Belma GÖLGE*, M. Fatih YAVUZ**, Tanıl M. BAŞKAN ***.

Gölge ZB, Yavuz MF, Baskan TM. Hukukçuların ve polislerin irza geçme ile ilgili ceza sistemine bakış açılarının değerlendirilmesi. Adli Tıp Bülteni 2000; 5(1): 5-11.

ÖZET

İrza geçme hukuki, tıbbi, psikolojik ve sosyal boyutlar içerisinde değerlendirildiğinde cinayetten sonra insan bedeni- ne karşı yapılan en ağır saldırılardan biridir.

İnsanın ruhsal ve fiziksel yapısında ciddi yaralanmalara yol açan bu ağır saldırının yargılama sürecini ve adli sistem içinde yer alan meslek gruplarının irza geçme suçuna ilişkin ceza sistemi hakkındaki düşüncelerini incelemek amacıyla çalışmaya, İstanbul Barosu'na kayıtlı 100 avukat, İzmir ve Ankara adliyelerinde görevli 80 hakim-savcı ve 75 stajyer hakim-savcı ve İstanbul'da görevli 100 polis olmak üzere toplam 355 kişi katılmıştır. Katılımcılara irza geçme suçuna ilişkin ceza sistemi hakkındaki düşünceleri belirlemeye yönelik bir anket formu uygulanmıştır.

Çalışmaya katılanların yarısından fazlası cinsel saldırıya uğrayan mağdurun geçmiş, tavırları veya dış görünüşünün davayı etkilediğini, mağdurun ifade vermekte çoğu kez başarılı olamadığını düşünmektedir. Polislerin, çalışmaya katılan diğer mesleklerle göre tecavüzcülerin cezasının daha ağır olması gerektiğini bildirdikleri görülmektedir. Avukatların %57'si, hakim-savcılarının %32'si, stj. hakim-savcılarının %68'i, polislerin % 61'i irza geçme ile ilgili yasalar çok hoşgörülüdür diye düşünürken meslek gruplarının küçük bir oranı tecavüzcüleri yargılamada yargıçların hoşgörülü olduğunu düşünmektedirler.

Anahtar Kelimeler: İrza geçme, yargı, polis, hukukçu.

SUMMARY

Taking into consideration of its juridical, medical, psychological and social aspects, rape is the most serious offence against the human body following homicide..

Out of 400, exactly 355 professionals for a response rate of 88.75 % participated in this research by completing a questionnaire containing statements about the trial by 3 factors "punishment" "victim's influence on trial" and "prosecution". 100 lawyers, who are enrolled in the "İstanbul Bar Association" as a research group, 80 judges-attorneys and

75 judge-attorney trainees, who are taking office in the court system in İzmir and Ankara and 100 police officers, who are taking office in İstanbul were the participants. The aim of this study is to scan the perspectives of these professionals about the penalty system regarding rape cases.

More than half of the participants think that manners or appearance of the rape victim, influences the trial and the victim's testimony is not succesful. The police officers, compared to others, do believe that the penalty has to be more serious. %57 of the lawyers, %32 of the judges-attorneys, %68 of the judge-attorney trainees and %61 of the police officers agree that the laws regulating sexual assault offences is too tolerant and only a small part of them agree that the judges are tolerant to rapists.

Key Words: : Rape, judgment, police officer, jurist

GİRİŞ

Dünyada ve ülkemizde yaşanan yüksek oranlardaki irza geçme olayları ve bunun sonucunda gelişen fiziksel, sosyal ve psikolojik yaralanmalar irza geçmeyi toplumun ve bireyin önemli sorunu haline getirmektedir. İrza geçme hukuki, tıbbi, psikolojik ve sosyal boyutlar içerisinde değerlendirildiğinde cinayetten sonra insan bedenine karşı yapılan ve kişinin bedeninin yanı sıra kişiliğine ve cinsel özgürlüğüne yönelik en ağır saldırılardan biridir.

Brownmiller (1), irza geçmeyi bir çok yoldan ve bir çok yöntemden biri kullanılarak gerçekleştirilen duygusal, bedensel ve ussal bütünlüğün bilerek bozulmasına neden olan bir saldırı olarak tanımlamaktadır.

Searles ve Berger (1987) de irza geçmeyi, karşılıklı uzlaşmayı içermeyen, vücuda zarar verme tehdidiyle ve güç kullanılarak yapılan oral, anal ya da vajinal penetrasyon olarak tanımlamıştır (2).

Yavuz'a (3) göre ise irza geçme, rızası olmayan bir

* Araş. Gör. Uzm.Psk. İ.Ü Adli Tıp Enstitüsü, Cerrahpaşa, İstanbul

** Doç. Dr. İ.Ü Adli Tıp Enstitüsü, Cerrahpaşa, İstanbul

*** Araş.Gör. Hukukçu, Adli Bilimler Uzm., İ.Ü Adli Tıp Enstitüsü, Cerrahpaşa, İstanbul

kişinin fiziksel güç kullanımı, tehdit, korku veya hile ve kandırma yoluyla anal veya vajinal penetrasyon ile gerçekleşen zorla cinsel ilişkiye maruz kalmasıdır. Yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya zihinsel bozukluk nedeni ile rızası yasal olarak kabul edilmeyen kişilerle gerçekleştirilen cinsel ilişki de ırza geçme eylemi olarak nitelendirilir (3).

Irza geçme nadir rastlanan bir olay değildir. En hızlı artan, en çok işlenen ve bu kadar ağır bir saldırı olmasına rağmen adli makamlara en az yansıyan bir şiddet suçudur (4,5). Ülkemizde 1999 yılında ırza geçme ve ırza tasaddi (TCK.414, 415, 416) suçları kapsamında açılan dava sayısı 15948'dir ve tüm suçlar içindeki oranı %3,3'dir (T.C Adalet Bakanlığı Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü). ABD Adalet Bakanlığı kaynaklı 1987 yılına ait rapora göre yıllık cinsel saldırı olayları 73/100.000 kadın olup şiddet suçlarının %6'sını oluşturmaktadır (6). 1990 yılı ABD Adalet Bakanlığı istatistiklerine göre ise ırzına geçilen erişkin kadın sayısı 130.000'dir, gerçek sayının tahminen 680.000 olduğu sanılmaktadır (7). Varolan rakamlar saldırının küçük bir kısmını oluşturmaktadır. Irza geçme olaylarının sadece %5 ile %10'unun adli makamlara yansıdığı tahmin edilmektedir (5).

Irza geçme suçunda şikayet oranlarının düşük olmasının çeşitli nedenleri vardır. Irza geçme mağdurları, saldırı sonrasında başvurduğu kişilerin yaklaşımlarından (tıbbi muayene, küçük düşürücü sorgulama, mahkeme ve savunma avukatının mağdurun kişiliğine karşı yaptıkları saldırılar) ve toplumun yaklaşımından korkmakta, hepsinden de önemlisi toplumda varolan yanlış inanışlar yüzünden kendisinin suçlu bulunacağı endişesi nedeniyle olayı adli makamlara bildirmemektedirler (8,9). Mağdur hiç bir şey yapılmayacağını düşünmekte, kendini damgalanmış, toplum dışına itilmiş, güçsüz hissetmektedir (10). Utanma, olayı unutmaya çalışma, sahip olduğu statüyü koruma isteği, gelecek endişesi (evlilik, iş v.b) (11), ayrıca sanıktan daha çok mağdurun geçmişiyile ilgilenilmesi, mahkemede görülme korkusu ve saldırgan ile mahkemede karşılaşmaları, saldırganın cezalandırılmayacağı endişesi (12) ya da mağdurun olayın suç olduğunun farkında olmaması (11) başvuruların düşük olmasına etkindir. Suç istatistikleri içerisinde siyah sayıların, yani ortaya çıkmayan suçların önemli bir nedeni olarak kabul gören (13) bu durum suçun aydınlatılmasını engellemekte, faillerin ceza ve kontrolünün noksan kalmasına ve mağdurun saldırı sonrası travmayı daha yoğun yaşamasına yol açmaktadır.

Araştırmamızda, insanın ruhsal ve fiziksel yapısında ciddi yaralanmalara yol açan bu ağır saldırının yarılama sürecini ve adli sistem içinde yer alan meslek gruplarının ırza geçme suçuna ilişkin ceza sistemi hakkındaki düşüncelerini incelemek amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmamıza, araştırma grubu olarak İstanbul Barosu'na kayıtlı 100 avukat, İzmir ve Ankara adliyelerinde görevli 80 hakim-savcı ve 75 stajyer hakim-savcı ve İstanbul'da görevli 100 polis olmak üzere toplam 355 kişi katılmıştır.

Katılımcılara meslek grupları, sosyodemografik özellikleri ile meslekteki süre ve ırza geçme olgu sayılarının yer aldığı 9 sorunun yanı sıra mağdur, saldırgan ve yargı ile ilgili düşüncelerin ortaya konduğu 43 ifadeden oluşan bir anket formu uygulanmıştır. Anket formunun büyük çoğunluğu Ledoux ve Hazelwood tarafından Field'ın 1978 yılındaki çalışmasından uyarlanan ifadelerden oluşmaktadır. Bu çalışmada yalnızca katılımcıların ırza geçme suçuna ilişkin ceza sistemi hakkındaki düşüncelerini ortaya koyan 8 soru değerlendirilmiştir. Her soru kesinlikle katılıyorum, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum olmak üzere 4 cevap şıkkı içermektedir. Dağıtılan 400 anket formunun 355'i (%89'u) geri dönmüştür. Anket formlarında çalışmanın amacı ile çalışmayı yapan kuruluş hakkında bilgi verilerek, katılanlardan isim belirtmeleri istenmiştir. Çalışmanın gönüllülük esasına dayandığı belirtilerek formlar bırakılıp daha sonra kapalı zarf içinde toplanmıştır.

Elde edilen verilerin istatistiksel değerlendirmeleri SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programı kullanılarak yapılmıştır. Ki-kare testi (Chi-Square) ile meslekler arasındaki farkların anlamlılığı belirlenmiştir. Anlamlılık derecesinde kriter olarak $p < 0.05$ seviyesi kabul edilmiştir.

BULGULAR

Çalışmaya katılan 355 kişinin %28'i avukat (n=100), %28'i polis (n=100), %23'ü hakim-savcı (n=80), %21'i stj.hakim-savcıdır (n=75). Araştırma grubunun 88'i (%25) kadın, 263'ü (%74) erkektir, 4'ü (%1) ise cinsiyet belirtmemiştir. Yaş aralığı 21-64, yaş ortalaması 33,6 (SD:11,01) dir.

Bulgular aşağıda Cezalandırma, Duruşmada Mağdurun Etkisi ve Dava konu başlıklarını içeren 3 tablo halinde verilmiştir. Tablolarda, kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum olarak verilen cevaplar evet başlığı altında toplanarak bunların yüzdeleri kullanılmıştır.

TARTIŞMA

Çalışmada polislerin yarıdan fazlası ırza geçme ile ilgili cezalandırmayı yetersiz bulup saldırganın ağır bir şekilde cezalandırılması doğrultusunda görüş bildirmişlerdir. Polislerin % 39'u, stj. hakim savcılarının %25'i ise tecavüzcülerin hadım edilmesi gerekliliğini savunmuşlardır (Tablo-1). Bu görüşte etken, ağır cezalandırma yöntemi olarak düşünülmesinin yanı sıra ırza geçmenin cinsel dürtülerden, cinsel arzuların kontrol edi-

lememesinden kaynaklanan bir suç olduğu görüşüdür. Oysa ırza geçme yalnızca cinsel bir eylem değildir (14). Cinselliğin dışında öfke, güç, düşmanlık, saldırganlık, hükmetme gibi unsurları da barındırır (14-17). Gebbard ve arkadaşları (15), saldırganların % 25-33'ünün ırza geçmeyi saldırganlık amacı ile yaptıklarını ve bu grup tarafından meydana getirilen ırza geçme olaylarının cinsel bir haz için değil kadına karşı yöneltilen baskı ve saldırganlığın dışı vurumu olduğunu ifade etmişlerdir. Bir çok saldırgan herhangi bir zorlamaya gerek kalmadan eylemini gerçekleştirebilecek iken, mağdura zor kullanmayı tercih ettiğini dile

getirmiştir. Saldırıda cinselliğin dışında çok farklı motivlerin de söz konusu olması nedeniyle saldırganın hadım edilmesi başka şiddet suçları işlemesine engel olmayacaktır.

Ledoux ve Hazelwood (8) polislerle yaptıkları çalışma sonuçları, çalışmamız ile benzerlik göstermektedir. Bu çalışmada da polisler ırza geçmenin ağır cezalandırılmayı gerektiren bir suç olduğunu düşünmektedirler.

"İrza geçme ile ilgili yasalar çok hoş görülüdür." düşüncesine verilen cevaplara baktığımızda; hakim, savcılarının (%32) dışında diğer meslek gruplarının büyük bir oranı bu düşünceye katılmaktadır. Ancak ırza

Tablo 1. Katılımcıların ırza geçme suçu ile ilgili cezalandırma hakkındaki görüşleri

SORULAR	Avukat %	Hakim-Savcı %	Stj.Hak.-Sav. %	Polis %	χ^2
İrza geçen bir erkeğin en azından 30 yıl mahkum edilmesi gerekir.	30	16	21	57	28.31**
Suçlu kanıtlanmış bir tecavüzcü hadım edilmelidir.	13	8	25	39	44.96**
Tecavüzcüleri yargılamada yargıçlar çok hoşgörülüdür.	29	15	13	35	25.33**
İrza geçme ile ilgili yasalar çok hoşgörülüdür.	57	32	68	61	35.66**

* Tabloda kesinlikle katılıyorum ve katılıyorumun yüzdelerinin toplamı verilmiştir.

** $p<0.001$

Tablo 2. Katılımcıların duruşmada mağdurun etkisi ile ilgili görüşleri

SORULAR	Avukat %	Hakim-Savcı %	Stj.Hak.-Sav. %	Polis %	χ^2
Cinsel saldırıya uğrayan mağdurun geçmişi genellikle davayı etkilemektedir.	86	61	72	78	35.71**
Cinsel saldırıya uğrayan mağdurun tavırları veya dış görünüşü davayı etkilemektedir	83	55	60	57	40.34**

* Tabloda kesinlikle katılıyorum ve katılıyorumun yüzdelerinin toplamı verilmiştir.

** $p<0.001$

Tablo 3. Katılımcıların ırza geçme davaları ile ilgili görüşleri

SORULAR	Avukat %	Hakim-Savcı %	Stj.Hak.-Sav. %	Polis %	χ^2
İrza geçme davalarında savcılar mahkeme için gereği gibi hazırlanmaz.	54	15	19	37	47.22 ^a
Cinsel saldırıya uğrayan mağdur ifade vermekte çoğu kez başarılı olamaz.	89	81	80	81	7.35 ^b

* Tabloda kesinlikle katılıyorum ve katılıyorumun yüzdelerinin toplamı verilmiştir.

^a $p<0.001$

^b $p>0.05$

geçme suçu işleyenleri yargılamada, hakimlerin hoşgörülü olduğu düşüncesine de karşı çıkmaktadırlar (Tablo 1). Oysa ırza geçme ile ilgili TCK maddelerine baktığımızda cezaların alt sınırlarının belirtilip üst sınırlarının ise belirtilmeyerek hakime olayı kendi içerisinde duruma göre değerlendirip çok yüksek cezalara hükmetme imkanının tanındığını görmekteyiz. Bu durumda, eğer cezalarda bir hoşgörü varsa bu yasadan değil, hakimlerin takdirinden kaynaklandığı düşünülmelidir.

Ledoux ve Hazelwood (8) çalışmasında ise polisler, gerek hakimlerin gerekse yasaların tecavüzcülere verdikleri cezalarda hoşgörülü olduğuna inanmaktadırlar.

Toplumda yaygın olarak benimsenen yanlış inanışlar nedeniyle saldırı sonrası mağdurun geçmişi, cinsel hayatı, yaşam tarzı sorgulanmaya başlar. Saldırganın avukatı tarafından savunma esnasında mağdurun geçmişi, cinsel tavırları, cinsel yaşamı ortaya konarak saldırıya mağdurun cinsel tahrikte bulunmasının yol açtığı ispatlanmaya çalışılır. Daha önce cinsel birleşmeye razı olmuş bir kadının yine aynı şeyi isteyebileceğine inanılır. Kadının önceki cinsel aktiviteleri, kadının güvenilirliğini sarsmak için kullanılır. Yaşam tarzları toplum tarafından onaylanan kadınların, gerçek mağdur olabileceği düşünülmektedir (15). Bunun nedeni cinsel suçlarda olayın şiddet boyutundan çok cinsellik boyutunun ön planda tutulmasıdır. Bu nedenle acımasızca yaralanmış, çok yaşlı ya da çocuk mağdurlara daha çok sempatiyle yaklaşılmaktadır (18).

Mağdurun saldırı sonrası karşılaştığı meslek gruplarının ırza geçme ile ilgili inanışlarını değerlendirmeyi amaçlayan bir çalışmanın sonucunda da; psikologların %24'ü, psikiyatristlerin %29'u, avukatların %37'si, hakim savcılarının %49'u, stj. hakim savcılarının %57'si, polislerin %62'si suçlanan kişiyle daha önceki cinsel ilişkinin, saldırının ciddiyetini azalttığına; psikologların %8'i, psikiyatristlerin %12'si, adli tıp uzmanlarının %14'ü, avukatların %26'sı, hakim savcılarının %38'i, stj. hakim savcılarının %41'i, polislerin %48'i " Hayat kadınlarının ırza geçmeyle ilgili iddiaları şüpheyle karşılanmalıdır." görüşüne; psikologların %18'i, psikiyatristlerin %27'si, hakim savcılarının %38'i, adli tıp uzmanlarının %40'ı, avukatların %44'ü, stj. hakim savcılarının %52'si, polislerin %66'sı kadınların dış görünüşleri ve davranışları ile ırza geçmeyi kışkırttıklarına inanmaktadır (19).

Bu çalışma göstermektedir ki, toplumda yaygın olarak benimsenen yanlış inanışlar adli sistem içinde yer alan meslek gruplarında da görülmektedir. Le Grand yasaların toplumdaki kadın ve erkek arasındaki ilişkiden etkilendiğini ve bu durumun da karşılıklı bir etkileşim içinde olduğunu söylemektedir (20).

Bizim çalışmamızda da (Tablo 2) araştırmaya katı-

lan mesleklerin büyük bir oranı, cinsel saldırıya uğrayan mağdurun geçmişinin, tavırları veya dış görünüşünün davayı etkilediğine inanmaktadır.

Bu meslek grupları içerisinde yargılama görevini yapan ve karar niteliğinde hüküm veren hakimlerin durumları farklılık ve önem taşımaktadır. Bir hakimin, ahlak, bilgi ve verimlilik gibi genel nitelikleri yanında, bağımsız ve objektif yani önyargıdan arınmış tarafsızlığa sahip olması öncelikli gerekliliktir. Hakimlerin bağımsızlığı, kararlarını verirken hür olmaları, hiçbir dış baskı ve tesir altında bulunmamaları demektir. Bizim konumuz itibarı ile asıl ilgilendiren ikinci nitelik, yani objektifliktir. Hakimin elindeki terazinin tam tartmasının bu ikinci şartı, hakimin muhakeme içi etkilerden korunmasıdır. Objektivitenin tarafsızlık ve kişilikten sıyrılma şeklinde iki boyutu bulunur. Bu tarafsızlık, taraf makamlarında aynı durumda başkaları da olsa, aynı kararın verilmesini sağlar. Anayasa, "*Herkes kanun önünde eşittir.*" (madde:121/2) derken bunu kastetmektedir. Adalet sembolünün, elinde terazi bulunan gözü kapalı bir kişi olarak kabul edilegelmesi, hakimin taraflardan birinin olumlu veya olumsuz etkisi altında kalmaması gerektiğini gösterir. Hakim gözü ne kadar kapalı olursa, yani taraflara yabancı kalabildiği ölçüde, doğru ve isabetli karar verebilir (21).

Bu nedenle, araştırmamıza katılan tüm meslek gruplarının büyük bir oranının ve bunlar içerisinde özellikle hakimlerin yarısından fazlasının (80 hakim savcısı içerisinde 53'ünün hakim olması, meslekte bulunma sürelerinin ortalama 22 yıl olması ve %58.5'inin 50'den fazla olgu ile karşılaşmaları göz önüne alındığında) cinsel saldırıya uğramış mağdurların geçmişi, tavırları ve dış görünüşlerinin davayı etkilediği şeklinde cevap vermeleri, bu davalarda; delillerin yetersiz olması durumunda objektif kararlar verilmesini etkileyebileceğini düşündürmektedir.

Ledoux ve Hazelwood (8) çalışmasında da polislerin büyük bir oranının, mağdurun geçmişi, tavırları ve dış görünüşünün davayı etkilediği görüşüne sahip oldukları belirtilmekte ve bu sonuç çalışmamızın sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Çalışmada polislerin %37'si, avukatların %54'ü ırza geçme davalarında savcılarının mahkeme için gereği gibi hazırlanmadığı görüşünü öne sürmüşlerdir (Tablo 3).

Önsoruşturma ceza yargılamasının birinci aşamasıdır. Bu aşamada suç haberinin yetkili organlara ulaşması üzerine harekete geçilerek, suç teşkil edip etmediği şüphesi ve bu olayın kimin tarafından gerçekleştirildiği araştırılmaya başlanır. Bu çalışmanın iyi biçimde yapılması, ileride bu olay yargıç önüne götürüldüğünde, uyuşmazlığın çözümü bakımından büyük kolaylık sağlar. Her gün yaşanan binlerce olay içinde, hangisinin suç olduğu ve hangisinin suç olmadığı araştırılmasının yapılması kolay değildir. Böyle bir

araştırmanın başladığı aşama olarak, önsoruşturma aşamasında, gerek delillerin toplanması ve gerek şüphelilerin saptanması işinin iyi biçimde yapılması gerekir. İyi yapılmamış bir önsoruşturmanın üzerine bina edilen sorsoruşturmada amaçlanan sonucun elde edilmesi son derece güçtür. Önsoruşturmanın bu bakımdan hazırlayıcı, ayıklayıcı işlevlerinin en uygun biçimde yapılması şarttır. Türk hukukunda bugün önsoruşturma aşaması hazırlık soruşturmasından oluşmaktadır (1985 değişikliği ile ilk soruşturma Türk hukukunda kaldırıldığından, önsoruşturma hazırlık soruşturması olarak ele alınmak durumundadır) (22).

Irza geçme suçlarında, gerek sadece fail yahut failerle mağdur arasında geçen ve tanık ihtiva etmeyen bir cereyan tarzının bulunması, gerekse mağdurun toplumun bakış açısı nedeniyle olayı hemen sonrasında açıklayamaması ve bunun biyolojik delillerin kaybolmasına yol açması, gerekse de büyük bir travma yaşamış mağdura psikolojik destek verecek profesyonel kadroların ve ifadeyi tespit edebilecek uzman personelin var olmayışı gibi nedenlerle savcılarının hakimiyetindeki hazırlık soruşturması layıkıyla yapılamamakta yani savcılar davalara hazırlanamamaktadırlar.

Çalışmamıza katılan meslek gruplarının %80'i de mağdurun ifade vermekte çoğu kez başarılı olamadığını düşünmektedir (Tablo-3).

Irza geçme insanların çaresizlik ve korkunun en uç noktalarıyla yüzyüze gelmelerine yol açar. Maruz kalınan cinsel saldırı sonrası mağdurda gerek fiziksel, gerek psikolojik hasarlar oluşur. Mağdurların %40-60'ında fiziksel hasarların bazı bulguları görülür, bu saldırının şiddetine ve mağdurun ne kadar karşı koyduğuna bağlı olarak değişir. Yaralanmaların %1'i hastanelik bir durum ve ameliyat gerektirirken %0,1'i ölümle sonuçlanır (6). Ancak en önemli hasar psikolojiktir (4). Cinsel saldırıya uğramış mağdurların dörtte biri saldırının etkilerini yıllar sonrada sürdürürler (23). Saldırının ilk etkisi şok ve inanmamaktır. Mağdur dıştan sakin görünebilir. Bu şoka eşlik eden gözlenen künt afekt yanıtıcı olabilir. Çünkü bir çok insan travmayı gözleyebildikleriyle değerlendirildiğinden, mağdurun yaralanmadığı sonucuna varabilir (24). Mağdur inkar döneminde ve dağılma, ertelenmiş bir reaksiyon olarak sonradan gelir (5,12). Mağdur aktif olarak olayı bloke etmeye, olayın meydana getirdiği duygulardan kendini korumaya çalışır. Bazı mağdurlar için olayla başa çıkmayı ertelemek için bu bir uyum sağlayıcı savunmadır. Travmatik olaydan kaçınmak için tıbbi yardım, polise bildirme ve başkalarıyla tartışmak gibi şeylerden kaçınabilir (24).

Travmatik olay sonrası korku, utanç ve suçluluk duygusu belirgin semptomlardır (5, 23-24). Tekrar kontrollü kazanması ve olayı bastırması için kişi olayda kendini suçlar. Bu duygu mağdurun bu travmatik olaya bir neden aramasının bir parçasıdır. Zayıf olma-

ya karşı bir savunmadır. Utanç ise değersizlik, aşağılanma küçük düşme duygusunu içerir. Tecavüz sırasında olanlardan dolayı kendinden utanır. Utancın birkaç nedeni bulunur. Utanç mağdurun saldırı nedeniyle aşağılanma ve değersizleşmeyi hissetmesine (25) vücut ve mahrem yerlerin istila edilmesine bağlıdır (23). Utançtaki diğer bir kaynak da toplumun tecavüz olayına yüklediği özel anlamdır. Toplumun olayın şiddet boyutundan çok cinsellik boyutuyla ilgilenmesi utancı artırır (23,24). Bu duygular polis soruşturması, doktor muayenesi, savcı ve mahkeme aşamalarında çeşitli derecelerde yaşanır, çünkü bu aşamalar mağdur için yaşadığı tecavüz gibi üzüntü verici travmatik bir durumdur. Mağdur olayı tekrar tekrar anlatmak ve dolayısıyla olayı tekrar yaşamak zorunda kalacaktır (18,23,26). Halbuki mağdur herşeyden çok bu dönemi unutmak isteyecektir. Mağdur için yaşanan saldırılar yüksek sesle söylenemeyecek kadar kötüdürler. Bu tür saldırılara karşı insan tepkisi genellikle onları bilinçten uzak tutma biçimindedir. Fakat yaşanan vahşetler görülmemeyi, unutulmayı reddederler. Yaşananları unutmama isteğimizin şiddeti, onların unutulmama çabalarıyla aynı orandadır. Mağdurların kendi yüklerini oldukça yüklü, çelişkili ve bölük pörçük biçimde haykırmaları doğruyu söyleme ve gizleme arasındaki diyalektiği besler (27). Ayrıca saldırgan ile yeniden karşılaşma ve savunma avukatının kadına yöneltilen suçlamalarına maruz kalması da mağduru psikolojik olarak kriz durumuna sokar (26). Tüm bunlar mağdurun ifade vermesini zorlaştırır.

Oysa mağdur (şikayetçi olsun veya olmasın, şahsi haklarını talep etmiş olsun veya olmasın) bir ispat vasıtasıdır. Bu sebeple mağdurun psikolojisini bilmenin delillerin takdiri içinde lüzumlu bir unsur olduğu hep kabul görmüştür (28).

Ancak, suçun mağduruna her zaman üstün bir şahadet değeri tanınmanın doğru olmadığı ve hatta mağdurun herhangi diğer bir şahitten daha yanlış beyanda bulunmasının mümkün bulunduğu, bu yanlış beyanın sebepleri arasında suçluya karşı duyulan nefret, kin, intikam arzusunun yer almasıyla beraber irade dışı bazı sebeplerin de mevcut olabileceği ; suçtan duyulan heyecan, korku, hiddet vb.'nin şahadet kudretini azaltacağı ve heyecanların doğurduğu psikolojik değişmelerden ileri gelen bütün kusurların mağdurda da gözükceği şeklindeki açıklamaların (28), bir irza geçme suçu mağdurunun yukarıda izah edilen ve bugün için tesbiti mümkün psikolojik özellikleri dikkate alınıp farklı bir değerlendirmeye tabi tutulması ve hatta bu suç bağlamında mağdurun şahadeti değerlendirilirken bu eski düşüncelerin terk edilmesi yoluna gidilmesi kaçınılmazdır. Prensipte, mağdurun beyanının heyecan, korku, hiddet vb. nedeniyle malul sayılarak değerlendirme dışı bırakılması değil, beyanın tesbitinde uzmanların kullanılması ve mağdura pro-

fesyonele destek verilmesi suretiyle ifadeyi kullanılabilir ve delil olabilir hale getirmek olmalıdır.

Konuya daha teknik bir açıdan yaklaşıldığında ise ceza muhakemesinde sanıktan gayri taraflar arasında ele alınabilecek olan mağdurların beyanlarının da sanıkların beyanlarına benzediğini görürüz. Keza davaya katılmayan "suçtan zarar gören" kişi, şahıs itibariyle taraf olduğundan tanık değildir. Bunlar, tanık olmadıklarından yemin etmezler, iftira suçunu meydana getiren bir yalan söz konusu değilse doğru söylemezlerse cezalandırılmazlar. Yargılanacak uyuşmazlığın taraflarından olan bu şahısların beyanları da sanığın beyanı gibi hakikatin meydana çıkmasında hakime yardım edebilir, yani bir delil olabilir. Ancak bu şahısların menfaat durumları gözönünde tutulunca, bu beyanların şüphe ile karşılanması tabidir. Onun içindir ki, bunlar yeminsiz dinlenirler. Bunlarla, yeminsiz dinlenen tanıklar arasındaki münasebet şudur: Yaş küçüklüğü veya akıl hastalığı gibi sebeple yemin etmeyenler, taraf olmadıklarından yine tanıklırlar. Keza, yakınlığı dolayısı ile çekinme yetkisine sahip kimseler de tanıklırlar ve gerektiğinde yeminli olarak dinlenebilirler. Fakat sanıktan gayri kimse olarak mağdurlar kanunda tanık denmesine rağmen, hakikatte tanık değildirler ve beyanları tanık olarak değil, taraf beyanı olarak düzenlenmelidir. Görülüyor ki, ayırıcı kıstas, yemin etmek veya etmemek değil, taraf olmak veya olmamaktır (21).

Sanıktan gayri taraf beyanının sağlamlığını değerlendirirken hakimler sanık beyanında olduğu gibi çok dikkatli davranmalıdırlar. Bunun yanısıra Kanunumuz, sanıktan gayri tarafları, genel olarak, tanıklardan ayırmamıştır. Mesela, çağırma ve dinleme konularında (CMUK. md: 236, 246) tanık dendiği zaman, sanıktan gayri tarafların da kastedildiğinde şüphe yoktur. Buna rağmen yemin verilmemektedir (21).

Burada önemli olan nokta, herşeye rağmen mağdur ifadesinin hakikatin meydana çıkmasında hakime yardım edebileceği yani delil olabileceği ve kanun tekniği bakımından mağdurların tanıklardan ayrılma- mış olduğudur. Her ne kadar, sanıklık statüsü yönünden mağdur beyanlarını ihtiyatla değerlendirme zorunluluğu bulunmakta ise de, ırza geçme suçu bağlamında olayın aydınlatılabilmesi ve mağdur hukuku yönünden mağdurun içerisinde bulunduğu psikolojik özellikler dikkate alınmak suretiyle bunlara ait beyanlara pozitif bir yaklaşım tarzı geliştirmek kaçınılmazdır. Unutulmaması gereken noktalar, ırza geçme suçlarının niteliği gereği gizli mekanlarda ve sadece fail yahut failerle mağdur arasında geçtiği ve tanık bulunmadığı; ancak olaydan sonra çok kısa bir süre içerisinde tesbiti mümkün suç delillerinin de toplumun bakış açısı nedeniyle mağdur olayı anlatamadığından ötürü kaybolduğudur. Bu itibarla, ırza geçme gibi ağır ve kamuoyunda infial yaratan önem-

li bir suç tipinde adeta eldeki tek materyal olan mağdur beyanına itibar etmemek tercih edilmesi gereken en son yol olması gerekir. Önemli olan böyle ağır bir travmaya uğramış bir kimsenin beyanının alınması ve tesbiti aşamalarında kendisine profesyonel desteğin sağlanması ve uzman kadroların kullanılmaya başlanmasıdır. Bu sayede ırza geçme suçu bağlamında en önemli husus değerlendirmeye tabi tutulabilecek ve delil niteliği taşıyabilecektir.

Bu durum mağdura profesyonel desteğin, cinsel suç mağdurlarına yardım eden merkezlerin bulunması ve sivil örgütlerin çoğalması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Başvurusu sırasında ifadesini alan kişilerin, mağdurun psikolojisini bilmeleri ve destekleyici yaklaşımları mağdurun ifade vermesini kolaylaştıracak, mağdur üzerinde olumlu etki bırakacak ve mahkeme aşamasında mücadele için istek yaratacaktır.

KAYNAKLAR

1. Browmiller S. Cinsel zorbalık. (çev. Suğra Öncü). Cep Kitapları. İstanbul, 1984.
2. Koss M. Rape: scope, impact, interventions and public policy respons. American Psychologist 1993; 48: 1062-69.
3. Yavuz MF. Yayınlanmamış cinsel suçlar ders notları. İ.Ü Adli Tıp Enstitüsü, 1997.
4. Dunn SFM, Gilchrist VJ. Sexual assault. Primary Care 1993; 20(2): 359-373.
5. Gise L, Paddison P. Rape, sexual abuse and its victims. Psychiatric Clinics of North America 1988 ; 11(1): 629-648.
6. The American College of Obstetricians and Gynecologists Technical Bulletin. Sexual assault. Int J Gynecol Obstet 1993; 42: 67-72.
7. Kilpatrick DG et al. Rape in America National Victim Center. Arlington VA. 1992.
8. Ledoux J, Hazelwood R. Police attitudes and beliefs concerning rape. Rape Investigation. Eds. Hazelwood RH, Burgess AW. 2nd.edn. CRC Press. Boca Raton, 1995: 13-25.
9. Knight B. Adli tıp. Ed. Birgen N. Bilimsel ve Teknik Çeviri Vakfı. İstanbul, 1995: 235-48.
10. Benson D et al. Acquaintance rape on campus: A Literature Review. College Health 1992; 40: 157-65.
11. Mezey G. Male Victims of Sexual Assault. Med Sci Law 1987; 27(2):122-124.
12. Dupre AR et al. Sexual assault. Obstetrical and Gynecological Survey 1993; 48(9): 640-8.
13. Sokullu - Akıncı F. Viktimoloji. Beta Basım Yayım Dağıtım. İstanbul, 1999: 86 - 94.
14. Schneider LJ, Soh-Chiev Ee J, Aranson H. Effects of victim gender and physical vs. psychological trauma/injury on observers' perceptions of sexual assault and its after effects. Sex Roles 1994; 30(11/12): 793-808.
15. Ward CA. Attitudes toward rape. Sage Publication. London, 1995: 23-37.
16. Yüksel Ş. Özyuvadaki tecavüz. evdeki terör. Mor Çatı Yayınları. İstanbul, 1996: 117.

17. Kaptanoğlu C, Seber G, Tekin D. Irza tecavüz olgusunun psikososyal yönden araştırılması. XXIII. Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, 1987: 268-271.
18. Burgess AW. Public beliefs and attitudes toward rape. Rape Investigation. Eds. Hazelwood RH., Burgess AW. 2nd.edn. CRC Press. Boca Raton, 1995: 3-12.
19. Gölge ZB, Yavuz MF, Günay Y. İlgili mesleklerden kişilerin irza geçme ile ilgili tutum ve inanışları. Nöropsikiyatri Arşivi 1999; 36(3): 146-153.
20. LeGrand C. Rape and rape laws: sexism in society and law. California Law Review 1973; 63: 919-941.
21. Kunter N. Muhakeme hukuku dalı olarak ceza muhakemesi hukuku. Yenileştirilmiş ve Geliştirilmiş Dokuzuncu Bası. Beta Basım Yayım Dağıtım. İstanbul, 1989: 649-650.
22. Yurtcan E. Ceza yargılaması hukuku. Yenileştirilmiş ve Geliştirilmiş Beşinci Bası. Alfa Basım Yayım Dağıtım. İstanbul, 1994: 364-366.
23. Moscarello R. Psychological management of victims of sexual assault. Can Journal of Psychiatry 1990; 35(1): 25-30.
24. Abarbanel G, Richman G. The rape victim in crisis intervention book 2: The practitioner's sourcebook for brief therapy. Ed. Parad HJ, Parad LG. Family Service America. Milwaukee Wisconsin, 1990.
25. Nathanson DL. The many faces of shame. New York, The Guilford Press. 1987.
26. Burgess AW, Hazelwood RR. The victim's perspective. Rape investigation. Eds. Hazelwood RH, Burgess AW. 2nd.edn. CRC Press. Boca Raton, 1995: 27-42.
27. Tutkun H. Genel psikiyatri servisinde dissosiyatif bozukluklar ve çocukluk çağı tacizleri sıklığı. Uzmanlık Tezi. İÜ Tıp Fakültesi, 1996: 15-21.
28. Erem F. Adalet psikolojisi. Genişletilmiş İkinci Baskı. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınlarından: 84. Ankara, 1955: 207-8.

Yazışma Adresi:

Zeynep Belma GÖLGE
 İ.Ü Adli Tıp Enstitüsü, 34303
 Cerrahpaşa - İSTANBUL
 Tel: (0212) 588 08 80 - 452
 Fax: (0212) 588 00 11